

Informacinis pranešimas

2016 m. gruodžio 15 d., ketvirtadienį, 16.00 val. Vytauto Kasiulio dailės muziejuje (A. Goštauto g. 1) atidaroma paroda „**Antanas Mončys (1921–1993) ir jo aplinka: Janas et Joėlis Marteliai (1896–1966), Francisas Turbilis (1925–1991). Skulptūra, tapyba, koliažai, piešiniai**“. Parodoje eksponuojami kūriniai atsivežti iš trijų privačių Prancūzijos kolekcijų bei muziejaus Palangoje. Parodos atidaryme dalyvaus parodos kuratorius dr. Viktoras Liutkus, dailininko Antano Mončio sūnus Jeanas-Christophe'as Mončys, mecenato Francisio Turbilio dukra Nathalie Turbil, Vytauto Kasiulio dailės muziejaus vadovė ir projekto koordinatore Ilona Mažeikienė. Spaudos konferencija vyks Vytauto Kasiulio dailės muziejaus renginių salėje gruodžio 15 d. 11 val. Paroda veiks iki 2017 m. kovo 26 d.

Šiomet minime 95-ąsias išeivijos skulptoriaus Antano Mončio gimimo metines. Gamta jam nepagailėjo spalvingo talento, tvirto charakterio, apdovanojo darbštumu. A. Mončio kūryba formavosi pokario Paryžiuje, kur jis gyveno nuo 1950-tųjų. Keturiasdešimt treji metai, praleisti Prancūzijoje. Besidairant po gausų Mončio palikimą galima rasti įvairių kūrybos skerspjūvių, aptikti analogų, panašumų su Paryžiaus mokyklos 6–9 dešimtmečių meniniu kontekstu, prieš akis atsiveria mažai tyrinėti ryšiai su amžininkais. Taip gimė ir šios parodos idėja: parodyti artimiausią Mončiui prancūziškąją meno aplinką, tuos dailininkus, kurie buvo ne tik kolegos, bet ir Mončiui artimi žmonės bei bičiuliai. Tai skulptoriai dvyniai Janas (Mončio uošvis) ir Joėlis Marteliai bei architektas, dizaineris ir mecenatas Francisas Turbilis, su kuriuo lietuvi siejo ilgametę draugystę, bendros parodos, artimas šeimų gyvenimas (Turbilis tapo Mončio pirmagimio Jeano Christophe'o krikštatėviu). Artima šeimyninė aplinka, bendravimas, nuolat matomi kolegų kūriniai tiesiogiai ir netiesiogiai veikė lietuvi skulptoriaus kūrybinius sumanymus, siūlė idėjas, skatino domėtis įvairiomis dailės sritimis.

Martelių kūryba Lietuvoje rodoma pirmą kartą. Ji, ko gero, pirmąsyk atkeliavo ir į Rytų Europą. Autoriai buvo ryškios Prancūzijos XX a. dailės figūros, palikusios pėdsaką art deco ir kubizmo judėjimuose, paminklinės monumentalistikos ir mažosios plastikos srityse. Menininkai kūrė plakatus, reklamą, apipavidalino interjerus, bendradarbiavo su žinomu tarpukario prancūzų architektu Robertu Mallet-Stevensu. Dvyniai daugumą kūrinių pasirašinėjo abu, laikėsi bendrų kūrybos nuostatų, tad ir apie kūrybos stilistinius požymius reikia kalbėti kaip apie vieningą autorių poziciją, atliepiančią jų meninius siekius. Parodoje bus galimybė pamatyti retą eksponatą – brolių Martelių sukurtą kubistinio medžio projektą, pagal kurį buvo išlieti keturi 4,5 m aukščio gelžbetonio medžiai, skirti 1925 m. Tarptautinės dekoratyvinės ir pramoninės dailės parodos Paryžiuje Transporto ir turizmo paviljono sodui, kurį suprojektavo jau minėtas R. Mallet-Stevens'as. Brolius tuo metu ypač traukė Le Corbusier avangardo idėjos, rafinuota elegancija pasižymėjusi art deco dvasia. Parodoje pristatomi žinomi Martelių kūriniai: „Polo žaidėjas“ (1929), „Trejybė“ (1930), „Moters aktas“ (1931), plakatas „Nana de Herrera“ (1926) ir kt., taip pat piešinių kolekcija.

Franciso Turbilio kūriniai, eksponuojami parodoje Vilniuje, sakytu, kad, greta architektūros, baldų projektavimo, šis menininkas sukūrė ir savitų tapybos darbų, akvarelių, stilingų medžio skulptūrų. Autorius turėjo išlavintą stiliaus pojūtį, ypač tai matyti jo sukurtose vertikaliose, iš vieno medžio kamieno išskaptuotose abstrakčiose skulptūrose-objektuose. Išlikę nemažai Turbilio sukurtų interjerų nuotraukų, kuriose regime kambariuose ant staliukų ar lentynų išdėliotus Mončio

paukščius, moterų figūrėles, kabančius veido profilius, metalinius šviestuvus, stalo lempas. Tikriausiai skatinamas Turbilio interjerų kūrybos, lietuvis skulptorius ir susidomėjo taikomąja skulptūra: projektavo staliukus, kalė metalo pertvaras, vaistinių iškabas, durų rankenas, stalo žibintus, šviestuvus ir kt.

Mončio kūrinių parodos kolekcija sujungia tiek stambių dydžių medžio darbus, švino skulptūras, gofruoto kartono koliažus, piešinius, akvareles, tiek smulkiąją akmens plastiką, improvizacinius autoriaus pomėgius (kaukės, švilpiai). Iki šiol daugiau žinojome apie skulptoriaus originalias medžio „grandines“, į parodą iš Paryžiaus atkeliavo pirmoji skulptoriaus sukurta kalkakmenio „grandinė“ (1963), nuo kurios ir prasidėjo ilgametė grandinių kūrimo tradicija. Parodoje rodomi ir mažiau žinomi Mončio geležies darbai, savotiški asambliažiniai metalo dirbiniai, atlikti su autoriui būdingu lengvo humoro, pokšto, formų žaismės prieskoniu („Čigonė“, „Žandaras su pypke“, abu 1960).

Prancūziškoji aplinka Mončiui įdiegė dar vieną meninės raiškos bruožą: vaizdų siurrealumą, vaizduotės sužadintą improvizaciją. Tai ypač matyti akvarelėse, piešiniuose, koliažų kompozicijose. Daug piešinių ir akvarelių žėri fantazijos ir žaismės fejerverkais, veidų ir figūrų perkūrimais, abstraktumo ir figūratyvumo deriniais. Koliažams dažniausiai naudojo gofruotą kartoną, kurio faktūromis, skirtingais atspalviais, išpjovų linkiais ir kiaurymėmis kūrė art deco stiliui artimą formų grakštumą, banguotos linijos eleganciją. Pirmąkart Lietuvoje pristatomas ir „Didysis koliažas“ (1975). Išskirtiniu parodos akcentu tampa Lietuvoje nerodyti Mončio eskizai Kryžiaus keliui (1925), skirti Šv. Marcelio bažnyčiai Lane. Į meno albumus ir katalogus retai įtraukiami kūriniai leidžia geriau suprasti, kokių intencijų dailininkas turėjo perkeldamas Kristaus veido motyvus į akmeninius stacijų vaizdus.

„Paryžius mane nušlifavo“, – rašė skulptorius. 6–9 dešimtmečių Mončio skulptūrose, koliažuose, piešiniuose rasime tiek XX a. pirmosios pusės art deco stilstikos atgarsių, tiek pokarinės skulptūros atstovų (Henrio Moore'o, Hanso Arpo, Henrio Laurenso, Konstantino Brâncușio) išpuoselėtos plastikos ženklų. Per ilgus emigracijos metus dailininkas neprarado gimtųjų šaknų, subrandino savo stilių ir laisvą kūrybos dvasią, kurią skleidė tiek kūrybingi bendražygiai, tiek ir Paryžius meninė aplinka.

Parodai kūrinius skolino: Florence Martel-Langer (Paryžius, Vandėja), Jean'as-Christophe'as Moncys (Paryžius), Nathalie Turbil (Suasonas), Antano Mončio namai-muziejus (Palanga). Parodą rėmė: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba, Lietuvos Respublikos ambasada Prancūzijoje, UAB „Ekspobalta“, VšĮ „Ars Lituanica“, UAB „Tieto Lietuva“. Parodos draudėjas – BTA draudimas.

Antanas Mončas (1921–1993) ir jo aplinka: Janas et Joėlis Marteliai (1896–1966), Francisas Turbilis (1925–1991). Skulptūra, tapyba, koliažai, piešiniai“

Antanas Mončas Rodeno skulptūrų sode prie savo skulptūros „Pabudusi moteris“ (1961, Nathalie Turbil kolekcija). 1962

Broliai Marteliai savo studijoje Paryžiuje Mallet-Stevenso gatvėje. 1932

Francis Turbilis savo darbo kambaryje. Lanas, 1956

Antanas Mončas. Bučinyš. 1975

Janas ir Joėlis Marteliai. Kubistinis medis. Maketas projektui iš gelžbetonio. 1925

Franciskas Turbilis. Kompozicija. 1968